

مقدمه

آفت سرخرطومی جالیز یکی از مهم‌ترین آفات جالیز می‌باشد، به طوری که در اکثر موارد خسارت آن بالغ بر ۷۰ درصد برآورد شده است. این حشره به گیاهان خانواده کدوییان از قبیل خربزه، هندوانه، طالبی، خیار و کدو حمله می‌کند. با توجه به چند نسلی بودن آفت، کنترل آن مشکل بوده و خسارت سرخرطومی جالیز شباهت زیادی به مگس خربزه دارد و اغلب زارعین آن را با خسارت مگس اشتباه می‌کنند.

سرخرطومی جالیز (*cythopeus curvirostris*)

شکل شناسی

طول حشره بالغ ۴-۵ میلی‌متر و رنگ آن کاملاً سیاه است. بدن دارای نقاط فرورفته ریز می‌باشد که در تمام اعضای بدن حتی در ساق پاها نیز دیده می‌شود. شاخک حشره زانویی شکل و متشکل از ۱۱ بند است که بند آخر آن به شکل دوک کاملاً فشرده است. پرونوتوم عریض به طول ۲ و عرض ۴ میلی‌متر می‌باشد. طول خرطوم نر و ماده یکسان است. بال‌های زیرین کاملاً رشد کرده و حشره قادر به پرواز است. بالپوش‌ها هر کدام دارای ۱۱ عدد استری است. بالپوش‌ها در قسمت انتهایی، شکم را نمی‌پوشانند و انتهای شکم لخت می‌باشد. گرچه ماده‌ها معمولاً بزرگتر از نرها هستند ولی روش مطمئن در شناسایی آنها استریتیت ما قبل آخر بدن است که در ماده‌ها و نرها دارای دو شکل کاملاً متفاوت می‌باشد (شکل ۱).

شکل ۱- مورفولوژی حشره کامل سرخرطومی جالیز

آشنایی با سرخرطومی جالیز

PTMP/SK/R&D/A/ Pest identification /09022022

تخم: بیضی شکل به طول کمتر از ۱ میلی‌متر که ابتدا به رنگ سبز کاملاً روشن هستند و به تدریج کرم پر رنگ می‌شوند.

لارو: به طول ۹ میلی‌متر و رنگ آن سفید است.

شفیره: بیضوی به طول ۶-۸ میلی‌متر و عرض ۴-۵ میلی‌متر و به رنگ قهوه‌ای می‌باشد.

نحوه خسارت

میزبان وحشی این حشره در طبیعت هندوانه ابوجهل است که بیشتر در زمین‌های آهکی و کویری می‌روید و علاوه بر آن به عده‌ای از خانواده کدوئیان از قبیل خربزه، هندوانه، طالبی، خیار و کدو حمله می‌نماید و بین آنها گونه‌های تازه‌تر و شاداب‌تر را ترجیح می‌دهد. طرز خسارت این آفت بستگی به طرز تخم‌ریزی آن دارد. این حشره به دو طریق تخم‌ریزی می‌کند، یکی به شکل مجتمع و دیگری پراکنده که در حالت اول خسارت آن صد در صد و میوه به کلی فاسد و نابود شده و از بوته جدا می‌گردد. در شکل پراکنده میوه از بوته جدا نشده و به رشد طبیعی خود ادامه داده و تعداد لارو داخل آن کم است و قسمتی از میوه فاسد شده و بقیه آن قابل استفاده است. زمانی که میوه‌های جالیزی کوچک و معمولاً به اندازه گردو یا پرتقال هستند، مورد حمله این حشره قرار می‌گیرند. حشرات کامل ابتدا با جویدن و بریدن کامل دم میوه ارتباط آن را با بوته اصلی قطع کرده و سپس در زیر پوست میوه‌ها شروع به تخم‌گذاری می‌نمایند. با کاهش رشد و خشکیدن این گونه میوه‌ها محیط مناسبی برای نشو و نمای لاروهای تفرخ شده فراهم می‌گردد (شکل ۲).

شکل ۲- نحوه خسارت سرخرطومی جالیز

زیست‌شناسی

روی میوه انتخابی فقط یک زوج نر و ماده جفت‌گیری کرده و سپس حشره ماده تخم‌ریزی می‌کند و به ندرت بیش از یک جفت دیده می‌شود. پس از انتخاب میوه مورد نظر حشره ماده ابتدا با خرطوم خود سوراخی به عمق تقریبی سه میلی‌متر در پوست ایجاد می‌کند و سپس خرطوم خود را به طور مایل در وسط سوراخ قرار داده و نیمه چرخش یا چرخش کامل در آن می‌دهد، به طوری که در وسط سوراخ حفره‌ای ایجاد می‌شود که لبه آن همان محل استقرار تخم حشره است. حشره تخم خود را در لبه سوراخ قرار می‌دهد، به طوری که وقتی لاروی از تخم خارج می‌شود، با خزیدن در حفره‌هایی که در زیر تخم قرار دارد، شروع به تغذیه می‌نماید. حشره ماده در هر حفره فقط یک عدد تخم می‌گذارد و در یک کانون تخم‌ریزی حداکثر ۳۸ عدد تخم شمارش شده است. پس از تفریح تخم‌ها اغلب محتویات میوه برای تغذیه و تکامل دوران لاروی لاروهای داخل آن کافی است و پس از این که لاروها تمام محتویات داخلی میوه را خوردند، در گوشه‌ای از اتاقک خالی با ترشحات خود، حجره‌های شفیرگی را مانند لانه‌های زنبور عسل، در کنار هم ساخته و به شفیره تبدیل می‌شوند. طبق مشاهدات انجام شده لاروها در محیط بر رطوبت (مانند میوه‌هایی که در آن کاملاً قطع نشده و در حال رشد هستند) قادر به ادامه حیات نبوده و بزودی از بین می‌روند. این آفت در استان فارس دارای ۳ نسل است و زمستان را به صورت حشره کامل در داخل میوه‌های خشکیده، در پای بوته‌ها و یا در زیر خاک می‌گذراند.

روش‌های کنترل

الف) زراعی

۱- دادن یخاب در زمستان: زمینی که برای کشت جالیز در نظر گرفته می‌شود، بهتر است در زمستان در مواقع یخبندان، غرقاب شود. در این صورت اگر حشره کاملی در لانه شفیرگی در زیر خاک و در کلوخه‌ها باشد در اثر یخبندان از بین می‌رود.

۲- جمع‌آوری و سوزاندن بقایای جالیز در مزرعه: چون محل زمستانگذرانی آفت است.

۳- معلق نگه داشتن میوه‌های کوچک: میوه‌هایی که به عللی معلق هستند و کمی با زمین فاصله داشته و به صورت مورب قرار گرفته‌اند آلودگی پیدا نمی‌کنند. بدین منظور می‌توان کلوخه‌هایی زیر شاخه فرعی گذاشت تا میوه‌های کوچک سرازیر و معلق نگه داشته شوند.

آشنایی با سرخرطومی جالیز

PTMP/SK/R&D/A/ Pest identification /09022022

۴- از بین بردن علف‌های هرز

۵- کشت روی پشته‌ها نیز در کنترل جمعیت آفت موثر است.

ب) شیمیایی

دو نوبت سم پاشی با سم لاروین DF80 و دیپترکس ۸۰٪ به میزان یک کیلوگرم در هکتار علیه این آفت توصیه می‌شود. نوبت اول زمانی که میوه به اندازه فندق است و نوبت دوم موقعی که قطر میوه ۵-۸ سانتی‌متر است.

منبع

مینایی، کامبیز (۱۳۹۵). جزوه درسی آفات درختان میوه دانه‌دار و هسته‌دار، دانشگاه شیراز.

اکرمی، محمدعلی (۱۳۹۵). جزوه درسی آفات گیاهان جالیز، سبزی و زینتی، دانشگاه شیراز.

Tomlin, C. S. (2000). The pesticide manual, 12th ed. BCPC.

Whitaker, P. (1998). Important issues in ecologically sound integrated pest management. Am. Entomol. 3:148-153.

